

ÚVOD

Záujem o problematiku islamských a arabských krajín v poslednej dobe narastá. Táto problematika zaujala aj mňa, preto som si vybrala bakalársku prácu práve na tému KULTÚRNO-HISTORICKÉ PAMIATKY JEMENU V CESTOVNOM RUCHU. Jemen som si zvolila preto, lebo táto krajina nie je u nás veľmi známa. Predovšetkým nie sú dostatočne známe kultúrne pamiatky a mestá Jemenu, kultúrne dedičstvo tejto krajiny.

Jemen sa nachádza na juhu Arabského polostrova. Tému bakalárskej práce som si vybrala aj preto, lebo krajiny Blízkeho východu, kam patrí aj Jemen, ma vždy zaujímali. Nielen odlišnou kultúrou, tradíciami, odevom, jedlom, náboženstvom, ale celkovo odlišným spôsobom života.

Na Jemene je fascinujúca jeho geologická, klimatická a sociálna rozmanitosť. Každá oblasť má svoje špecifické rysy. Rimania ho nazvali „Šťastná Arábia“, pretože bol najúrodnejšou krajinou a viedla cez neho karavánnu cestu jedného z najlukratívnejších obchodov staroveku – obchod s kadidlom a myrhou. Nachádza sa tu nespočetné množstvo historických pamiatok, mešít a starobyklých budov. Kedysi dávno bol Jemen kolískou bohatej a prosperujúcej civilizácie, ktorej dedičstvo ešte len začíname objavovať a obdivovať. Vznikla tu algebra, žila tu kráľovná zo Sáby, svetoznáma mocca káva dostala svoj názov podľa jemenského prístavu Al-Mukha, stoja tu najstaršie mrakodrapy na svete.

Krajina bola dlho izolovaná od okolitého sveta, zrejme preto je dodnes vnímaná ako múzeum arabskej kultúry a tradícií. O vyspelosti jemenskej civilizácie nám podáva svedectvá jedinečná jemenská architektúra.

Jedna z príčin, prečo v našej krajine tak málo vieme o Jemene, je aj to, že existuje pomerne málo literárnych zdrojov. Väčšina týchto literárnych zdrojov je populárneho charakteru vo forme cestopisov. O Jemene je možné získať informácie ďalej aj na internete, ale mnohé tieto zdroje sú anonymné, a preto nedôveryhodné.

Ďalšou možnou príčinou je, že ľudia si pod pojmom Blízky východ predstavia teroristov, nerovnoprávnosť žien, chudobu a hlad a mnohé iné negatívne spoločenské javy. Ale práve touto prácou som zistila, že Jemen je krajina mnohých významných a hodnotných kultúrno - historických pamiatok, ktoré si tiež zaslúžia našu pozornosť.

1 CIELE PRÁCE

Cieľom bakalárskej práce je na základe dostupných literárnych zdrojov prehľadne zhrnúť faktické informácie o kultúrno-historických pamiatkach Jemenu v cestovnom ruchu. Jedným z cieľov je opísať pamiatky, ktoré sú vďaka svojej výnimočnosti zapísané do Svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO. Patrí sem hlavné mesto Jemenu San'á, Zabíd, Shibam a ostrov Socotra. Keďže Jemen je krajina dávnej a zaujímavej histórie, cieľom je opísať aj ďalšie významné mestá, napríklad slávny prístav a bývalé hlavné mesto Aden, alebo mesto Márib s pozostatkami slávnej priehrady. Ďalším z cieľov je podať základné informácie o krajine, jej histórii, obyvateľoch, hospodárstve a architektúre. Práca by mohla slúžiť ako propagačný a informačný materiál pre bližšie oboznámenie slovenských ľudí s Jemenom a jeho kultúrnym dedičstvom, pretože Jemen je doposiaľ pre Slovákov vcelku neznáma krajina.

2 METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA

Bakalárska práca je tvorená siedmymi kapitolami, pričom niektoré sú rozdelené na podkapitoly a state. V kapitole Úvod popisujem dôvody výberu témy a stručne charakterizujem danú problematiku.

V kapitole Ciele som vytýčila tie ciele, ktorým sa bakalárska práca bude venovať. Na základe vytýčených cieľov som pristúpila k vypracovaniu jadra práce v priebehu mesiacov október 2009 – máj 2010.

V kapitole Metodika práce a metódy skúmania opisujem postup realizácie práce a postup práce pri jej tvorbe.

V tretej kapitole - Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí, informujem o súčasnom stave cestovného ruchu v Jemne, jeho politickej situácii a knižných publikáciách, z ktorých som čerpala pri písaní bakalárskej práce.

Štvrtá kapitola je venovaná definovaniu a vysvetleniu pojmov ako kultúra, kultúrna pamiatka, cestovný ruch, kultúrny cestovný ruch, kultúrne dedičstvo, hmotné a nehmotné kultúrne dedičstvo a svetové kultúrne a prírodné dedičstvo UNESCO. Tieto pojmy som vybrala práve preto, lebo úzko súvisia s danou problematikou a je takisto dôležité venovať im pozornosť.

V piatej kapitole - Jemen, sa sústreďujem na Jemen zo všeobecnej stránky. Uvádzam v nej základné informácie o krajine, jej históriu, obyvateľstvo, hospodárstvo a architektúru.

Šiesta kapitola - Kultúro-historické pamiatky Jemenu zapísané v UNESCO, opisujem tri mestá Jemenu (San'á, Zabíd a Shibam) a jeden ostrov (Socotra), ktoré sú pre svoju výnimočnosť zapísané do svetového prírodného a kultúrneho dedičstva UNESCO.

Siedma kapitola - Mestá Jemenu, je venovaná ďalším mestám Jemenu (Aden, Taizz, Ibb, Márib, Mukalla, Hodejda, Terim), ktoré si zaslúžia pozornosť a sú významné v rámci kultúrneho dedičstva krajiny.

V Závere prinášam zhrnutie dosiahnutých výsledkov vo vzťahu k stanoveným cieľom.

Pred samotným začiatkom písania práce bolo nevyhnutné vyhľadať si vhodnú odbornú literatúru. Zber a následná štúdia potrebnej literatúry bola časovo najnáročnejšia etapa.

Po vytýčení hlavných cieľov práce som si zostavila osnovu a základnú štruktúru práce. Najdôležitejšie bolo zorientovať sa v dostupnej literatúre. Aby som mohla písať podľa stanovených cieľov, bolo potrebné zhromaždiť a naštudovať niekoľko podkladov – knižné publikácie domáce a zahraničné, odborné časopisy, turistické propagačné materiály, niektoré solídne internetové stránky. Najviac použitej literatúry som čerpala z krajskej Knižnice Karola Kmeťku v Nitre a Univerzitnej knižnice UKF.

V práci boli využité základné všeobecno-vedné metódy, ako analýza, syntéza, dedukcia a indukcia.

3 SÚČASNÝ STAV RIEŠENEJ PROBLEMATIKY DOMA A V ZAHRANIČÍ

Pre turistov je Jemen zaujímavý množstvom atrakcií, či už je to trekning alebo potápanie v Červenom mori, návšteva pamiatok a krásnej prírody. Turistický ruch v Jemene bol negatívne poznamenaný únosmi zahraničných turistov, expertov a diplomatov. Vláda však podnikla ofenzívne opatrenia proti akokoľvek motivovaným únosom cudzích štátnych príslušníkov, za ktoré hrozia vysoké tresty. Bezpečná je turistika organizovaná s miestnymi cestovnými kanceláriami. Na Slovensku ponuka cestovných kancelárií na zájazdy do Jemenu existuje, využívané sú však málo.

Jemen je najchudobnejšia krajina na Arabskom polostrove. Moderné médiá často spomínajú Jemen ako rodisko Usámu bin Ládina, alebo nám ponúkajú útržkovité informácie o regionálnej nestabilite. Ak sa niečo objaví v našich médiách, takmer vždy je to len v súvislosti s terorizmom a unášaním turistov. Vydané bolo aj varovanie, v ktorom sa neodporúča cestovať do Jemenu kvôli zvýšenej hrozbe teroristických útokov, únosov a domácich nepokojov. Problémové sú hlavne južné regióny, narastajúce množstvo kríz ohrozuje už aj tak krehkú stabilitu krajiny. V Jemene rastie počet útokov skupín hlásiacich sa k al-Káide od začiatku roku 2007. Tieto útoky a problémy pravdepodobne poškodia rodiaci sa turizmus v Jemene, mnohých turistov tým pádom obava o svoje bezpečie odradí od návštevy tejto krajiny. Záujem turistov je najmä o mestá ako San'á, Zabíd, Shibam a ostrov Socotra. Tie sú zapísané do kultúrneho dedičstva UNESCO a práve preto sú turistami vyhľadávané.

O Jemene na Slovensku veľa diel publikovaných nebolo, o jeho pamiatkach ešte menej. Snažila som sa nájsť informácie v čo najväčšom množstve publikácií. Všeobecné informácie sa dajú nájsť takmer v každom lexikóne, ale hlbšie sa tejto tematike venuje naozaj len málo publikácií. Knihy zaoberajúce sa Jemenom od Kavana (1968) a Filipa (1979) sú na jednej strane obsiahle, na strane druhej však vyšli už pomerne dávno, takže mnoho informácií z nich je neaktuálnych. Ako dobrý zdroj informácií sa ukázala kniha od slovenského autora Juraja Rácza – Blízky východ (1982), ktorá bola ale tiež vydaná pred osemnástimi rokmi. Z nej som čerpala informácie hlavne o mestách nachádzajúcich sa v Jemene. Autor v nej výstižne a prehľadne opísal jednotlivé mestá aj z hľadiska historických pamiatok. K písaniu o kultúrnych pamiatkach Jemenu zapísaných do svetového prírodného a kultúrneho dedičstva UNESCO mi výrazne pomohla edícia kníh

s názvom Poklady sveta (2001, 2002). Ako literatúra mi poslúžil aj Výkladový slovník od Gúčika (2006), kde sú jednotlivé pojmy týkajúce sa problematiky cestovného ruchu, kultúry a kultúrneho dedičstva jasne a zrozumiteľne definované. Čerpala som aj z dvoch cudzojazyčných zdrojov. Jedným z nich bol turistický sprievodca po Jemene od Cartera (2007) a takto by som si predstavovala publikáciu vydanú v slovenskom jazyku, ktorá zatiaľ nevyšla. Internetové zdroje som využívala tiež, ale ich počet som sa snažila znížiť na minimum.

4 DEFINOVANIE POJMOV KULTÚRA, KULTÚRNA PAMIATKA, KULTÚRNY CESTOVNÝ RUCH, KULTÚRNE DEDIČSTVO

4.1 Kultúra

„Súhrn duchovných a materiálnych hodnôt vytvorených v priebehu vývoja ľudskej spoločnosti. Výsledky ľudskej činnosti v oblasti výchovy, vzdelávania, vedy, umenia, tvorby, rozširovania a uplatňovania duchovných hodnôt. Úroveň rozvoja kultúry zodpovedá vývinu ľudskej spoločnosti. Národná kultúra sa spája so skúsenosťou, vzormi správania obyvateľov rovnakej národnosti. Medzinárodná kultúra je spojená s kultúrnymi tradíciami, presahujúcimi národné hranice. Ovplyvňuje rozvoj kultúrneho cestovného ruchu“ (GÚČIK a kol. 2006 : 84).

V najvšeobecnejšom zmysle slova rozumieme pod kultúrou spoločensky utvorenú komplexnú schopnosť ľudskej činnosti pretvárať svet na ľudský svet v súlade so zákonmi prírody, ako aj spoločenskými potrebami a cieľmi. Kultúra zabezpečuje jednotu a celistvosť ľudskej činnosti tak v jej historickom rozvoji, ako aj v systéme spoločnosti v konkrétnom historickom čase (ŠALGOVIČOVÁ a kol. 1986 : 22).

4.2 Kultúrna pamiatka

„Je hnutelná vec alebo nehnuteľná vec pamiatkovej hodnoty, ktorá je z dôvodu ochrany vyhlásená za kultúrnu pamiatku. Ak ide o archeologický nález, kultúrnou pamiatkou môže byť aj neodkrytá hnutelná vec alebo neodkrytá nehnuteľná vec, zistená metódami a technikami archeologického výskumu“ (Kultúrna pamiatka 2010 : <<http://portal.gov.sk/Portal/sk/Default.aspx?CatID=39&aid=585>>).

„Základným znakom nehnuteľnej kultúrnej pamiatky je jej hmotná podstata ako architektonického, stavebného, technického alebo výtvarného diela. Nehnuteľná kultúrna pamiatka je daná svojou hmotovou skladbou a jedinečným riešením usporiadania jednotlivých hmôt a priestorov. Má konkrétne konštrukčné, technické a prípadne aj výtvarné riešenie, ktoré je súčasťou jej hodnôt. Základným znakom hnutelnej kultúrnej pamiatky je jej hmotná podstata výtvarného, umeleckoremeselného alebo technického diela. Estetické hodnoty hnutelnej pamiatky sú rovnako významné ako jej funkčné využitie. Pri výtvarných dielach dominuje ideová a estetická stránka diela, umeleckoremeselná produkcia zasa spája väčšinou aj úžitkovú funkciu, u technických diel

nie je estetické hľadisko podstatné, významnou hodnotou je najmä konštrukčná alebo technologická jedinečnosť a zachovaná funkčnosť“ (Pamiatky 2007 : <<http://www.pamiatky.sk/pamiatky/ochrana-pamiatkoveho-fondu/prirucka-pre-vlastnika-pamiatky/>>).

4.3 Cestovný ruch a kultúrny cestovný ruch

Pojem cestovný ruch v sebe skrýva cestovné a pobytové aktivity ľudí mimo svojho obvyklého bydliska. Netrvajú dlhšie než rok a slúžia na využitie voľného času, obchodné cesty alebo iné účely. Anglická spoločnosť pre cestovný ruch ho definuje ako „činnosť osoby cestujúcej na prechodnú dobu do miesta, ktoré leží mimo jej bežného prostredia života (bydliska) a práce, a to na kratšiu dobu, pričom hlavný účel cesty v navštívenom mieste je iný ako výkon zárobkovej činnosti. Obsahuje akékoľvek aktivity ľubovoľného významu“. Táto definícia, ktorú si osvojila aj Svetová organizácia cestovného ruchu (World Tourism Organization), je dostatočne široká na to, aby umožnila zhrnutie všetkých foriem cestovných a pobytových aktivít (BOROVSKÝ – SMOLKOVÁ – NIŇAJOVÁ 2008 : 11).

Gúčík a kol (2006 : 22) uvádza: „Cestovný ruch je súbor činností zameraných na uspokojovanie potrieb súvisiacich s cestovaním a pobytom osôb mimo miesta trvalého bydliska a zvyčajne vo voľnom čase. Ich cieľom je odpočinok, poznávanie, zdravie, rozptýlenie a zábava, kultúrne a športové vyžitie, služobné cesty, t. j. získanie komplexného zážitku.“

„Kultúrny cestovný ruch je druh cestovného ruchu, predstavujúci rozličné spôsoby uspokojovania duchovných potrieb ľudí, ktorí sú motivovaní možnosťou poznávania kultúrneho dedičstva, kultúry a spôsobu života rezidentov navštívených cieľových miest, možnosťami zábavy a rozptýlenia ap. Má veľa foriem a stupňov intenzity. V praxi má podobu návštev múzeí, galérií, kultúrnych pamätihodností, archeologických nálezísk, hudobných, divadelných a filmových festivalov, výstav, spoločenských a náboženských podujatí. V medzinárodnom cestovnom ruchu sa najviac rozvíja v Európe, na Blízkom východe a v Ázii a smeruje do krajín s dávnymi civilizáciami. Zvyšuje spoločenskú, kultúrnu a odbornú úroveň ľudí, a preto sa často kombinuje s inými druhmi cestovného ruchu, napr. s kúpeľným, rekreačným, zdravotným, kongresovým“ (GÚČIK a kol. 2006 : 84). Kultúrny turizmus patrí k sektorom odvetvia cestovného ruchu s najvyššou mierou

rastu. Zameraný je najmä na umelecké a kultúrne hodnoty a kultúrne dedičstvo (BOROVSKÝ – SMOLKOVÁ – NIŇAJOVÁ 2008 : 89).

4. 4 Kultúrne dedičstvo

„Súhrn artefaktov, hodnôt, noriem a kultúrnych vzorov odovzdávaný ďalším generáciám. Vývojom priberá nové prvky. V cestovnom ruchu je objektom záujmu návštevníkov“ (GÚČIK a kol. 2006 : 84).

4. 4. 3 Hmotné a nehmotné kultúrne dedičstvo

„Nehmotnou hodnotou kultúrneho dedičstva sú najmä jazykové a literárne prejavy šírené ústne alebo zvukovými nosičmi, diela dramatického, hudobného a tanečného umenia, zvyky a tradície, historické udalosti, zemepisné, katastrálne a miestne názvy. Hmotnou hodnotou kultúrneho dedičstva sú najmä archívne dokumenty bez ohľadu na spôsob zaznamenania informácie, historické knižničné dokumenty a fondy, diela písomníctva, scénografie, kinematografie, televíznej a audiovizuálnej tvorby, zbierky múzeí a galérií, diela výtvarného, úžitkového a ľudového umenia, dizajnu, architektonické objekty, urbanistické súbory, archeologické nálezy a lokality, objekty ľudového staviteľstva, pamiatky výroby, vedy a techniky, historické záhrady, parky a kultúrna krajina“ (DARULOVÁ 2006 : 108).

4. 4. 2 Zoznam svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO

UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Organizácia Spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru) bolo založené 16. novembra 1945. Cieľom bolo vytvoriť medzinárodnú organizáciu, ktorá by zabráňovala vzniku ďalšej svetovej vojny (Unesco – základné údaje 2009 : <<http://www.ulib.sk/sk/stredisko-unesco/unesco/>>).

Dohovor o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva bol prijatý delegátmi Generálnej konferencie UNESCO v Paríži na jeseň v roku 1972. Odvtedy ho ratifikovalo 186 štátov, čím sa radí k najrozšírenejším medzinárodným právnym nástrojom vôbec. Na základe dohovoru sa od roku 1975 začal vytvárať zoznam najvýznamnejších

a jedinečných pamiatok celosvetovej hodnoty, ktoré reprezentujú najvýznamnejších predstaviteľov svojho druhu. Takých je dodnes do Zoznamu svetového dedičstva zapísaných 890 a ich počet sa mení každý rok. Zapísané lokality predstavujú 689 kultúrnych, 176 prírodných a 25 zmiešaných lokalít zo 148 krajín. Kultúrne dedičstvo môže byť podľa dohovoru zastúpené pamiatkami, skupinami budov a sídlami. Za pamiatky sa považujú diela architektúry, monumentálneho sochárstva a maliarstva, nápisy, skalné obydlia, prvky alebo štruktúry archeologickej povahy a kombinácie prvkov, ktoré majú výnimočnú svetovú hodnotu z hľadiska histórie, vedy alebo umenia. Skupiny budov môžu predstavovať izolované alebo spojené budovy, ktoré pre svoju homogenitu, architektúru alebo umiestnenie v krajine majú z hľadiska histórie, vedy alebo umenia výnimočnú svetovú hodnotu. Sídlá predstavujú diela človeka alebo kombinované výtvyry človeka a prírody a územia s archeologickými lokalitami. Z historického, estetického, etnografického alebo antropologického hľadiska majú výnimočnú svetovú hodnotu. Chápať ich možno ako výtvyry ľudského génia. Za kultúrne dedičstvo sa od deväťdesiatych rokov 20. storočia považuje aj kultúrna krajina. Predstavujú ju diela, ktoré zámerne navrhol a vytvoril človek, záhrady a parková krajina, často spájané s budovami. Dohovor mal podľa pôvodných zámerov vytvoriť medzinárodnú platformu pre spoločné kampane za záchranu jedinečných a nenahraditeľných hodnôt. Dnes sa stal vyhľadávanou pomôckou pre turistov, ktorý sa zaujímajú o unikáty v jednotlivých krajinách (DVOŘÁKOVÁ 2009 : 5-7).

5 JEMEN

Obrázok 1 Vlajka Jemenu

Zdroj: *Flagpedia*. 2009. [cit. 2010.04.05.]. Dostupné na internete:
<<http://flagpedia.net/yemen>>.

5.1 Základné informácie

Jemen sa nachádza na najjužnejšom cípe Arabského polostrova. Jeho južnú hranicu tvorí Indický oceán a Adenský záliv. Na severe susedí so Saudskou Arábiou, na východe s Ománom (RÁCZ 1982 : 296). Poloha Jemenu je 43°-53° východnej dĺžky a 13°-19° severnej šírky. Rozloha je 531 869 km². Od roku 1990 je štátne zriadenie Jemenu republika. Hlavným mestom je San'á. Náboženstvo tvoria z 99% moslimovia, úradným jazykom je arabčina (LEXIKON ZEMÍ 2000 1999 : 198).

Povrch štátu je väčšinou hornatý. Od úzkych pobrežných nížin Tihamah a Balhaf sa dvíha smerom do vnútrozemia pohorie Jebel Serat (3760 m n. m) s centrálnou náhornou plošinou. Na východe na ne nadväzuje vysočina Hadramawt, ktorá presahuje 2500 m n. m. Severnú a severovýchodnú časť štátu vyplňa piesočnatá púšť Ar Rub' Al Khali. V Jemene sa vyskytujú väčšinou občasné toky- vádí. Podnebie na pobreží je tropické, horúce a suché. Vo vnútrozemí kontinentálne a tiež pomerne suché. Priemerná januárová teplota je 24°C, júlová 32°C. Najvyšší bod je Nabí Shu'ayb – 3760 m. n. m., najnižším bodom je hladina

mora – 0 m. n. m. Mena v krajine je jemenský riál (LEXIKÓN KRAJÍN SVETA 2000 : 79).

Názov „Jemen“ pochádza z arabského slova ymn, čo znamená buď „blahobyť“ (stredovekí arabskí učenci považovali Jemen za krajinu s prosperujúcim hospodárstvom a bohatstvom, ktoré krajina získala z poľnohospodárstva a obchodu) alebo „pravá ruka“ (Jemen je krajina úzko spätá s najposvätejším útočiskom islamu – Mekkou, centrom moslimského sveta (GOETZ 1988 : 904, vlastný preklad).

Obrázok 2 Mapa Jemenu

Zdroj: *Bedekr.* 2008. [cit. 2010.04.05.]. Dostupné na internete: <<http://www.bedekr.cz/staty/Asie/Jemen>>.

5. 2 História

Arabia Felix – Šťastná Arábia, bol pre starovekých Rimanov Jemen vďaka svojmu bohatstvu, úrodnej pôde a kultúrnej vyspelosti. Vtedy bola najvyššia na celom Arabskom polostrove. Panovala tu slávna kráľovná zo Sáby, do ktorej sa zaľúbil biblický kráľ Šalamún. Hoci jej existencia presne historicky doložená nie je, vie sa bezpečne, že kráľovstvo Sáby vládlo nad Jemenom od roku 650 do roku 115 pred našim letopočtom (BYDŽOVSKÝ 1966 : 270). Neskôr prišlo do Jemenu kresťanstvo, židovstvo a v 7. storočí islam. Osmanskí Turci obsadili severný Jemen dvakrát: v rokoch 1517 až 1635 a v rokoch 1872 až 1890 (LEXIKÓN ZEMÍ 3 1994 : 41). V polovici 17. storočia sa v južnej časti

konštitovali drobné kniežatstvá, ktoré boli postupne ší'itskou sektou zaidítov zjednotené do jedného štátneho útvaru. V roku 1937 juhojemenský prístav Aden a priláhlé územia ovládli Briti. Až do roku 1937 sa stali súčasťou Britskej Indie. Od začiatku 20. storočia sa reálna moc na severe Jemenu postupne presúvala do rúk vodcu zaidítov, imáma Jachju. Po vojenskom víťazstve nad tureckou armádou v rokoch 1904-05 a 1911 získal severný Jemen autonómiu. Po zániku osmanskej ríše v roku 1918 bolo vyhlásené Jemenské kráľovstvo. Aden bol v roku 1937 vyhlásený za korunnú kolóniu a zvyšok južného Jemenu bol rozdelený na Západoadenský a Východoadenský protektorát. Vo februári 1934 imám Jachjá uzavrel s Veľkou Britániou zmluvu, ktorou sa zriekol nárokov na pripojenie južného Jemenu. Vo vojne so Saudskou Arábiou v roku 1934 Jemen stratil provincie bohaté na naftu, Džizán, Assír a Nadžrán. V období po 2. svetovej vojne na severe silnela opozícia proti monarchii. Tá bola nakoniec v septembri 1962 zvrhnutá vojenským prevratom a zem vyhlásená republikou (Jemenská arabská republika). Moc imáma bola definitívne porazená až potom, keď Saudská Arábia v roku 1970 oficiálne uznala JAR. V rokoch 1958-61 bol severný Jemen spojený na federatívnom základe do Zjednotenej arabskej republiky spolu s Egyptom a Sýriou. (LIŠČÁK – FOJTÍK 1996 : 344). Na juhu dosiahli Jemenci nezávislosť v roku 1967 po partizánskej vojne proti Britom a nimi chráneným domácim sultánom a šejkom (KROPÁČEK 1996 : 176). Obe časti sa spojili 30.11.1967 a vyhlásili nezávislosť ako Juhojemenská ľudová republika. Súčasťou nového štátu sa stal aj ostrov Sokotra, dovtedy britský. V júni 1969 sa do čela štátu dostalo radikálne krídlo Národnej oslobodeneckej fronty. Po prijatí novej ústavy v októbri 1970 bol štát premenovaný na Jemenskú ľudovú demokratickú republiku. Už v roku 1972 vlády oboch jemenských štátov súhlasili s budúcim zjednotením. V priebehu 70. a 80. rokov sa však dostali do vojnového konfliktu, ktorý spomalil jednania o zjednotení. V januári 1986 v južnom Jemene vypukla občianska vojna, ktorou vyvrcholil mocenský boj vo vnútri jednotlivých marxistických frakcií. Okolo 60 000 ľudí utieklo do susedskej JAR, čo viedlo k ďalšej roztržke medzi oboma jemenskými štátmi. Jednania o zjednotení boli obnovené v máji 1988 a v novembri 1989 predstavitelia JAR a JEDR súhlasili s návrhom ústavy zjednoteného štátu (LIŠČÁK – FOJTÍK 1996 : 344 a 345). Dňa 22.mája 1990 bolo vyhlásené zjednotenie Jemenskej republiky a v roku 1991 sa Jemen zapísal do regionálnej histórie. Krajina sa stala vôbec prvou multi-straníckou parlamentnou demokraciou na Arabskom polostrove. Saleh obsadil pozíciu prezidenta a Ali Salim Al-Bidh sa stal viceprezidentom. Nový národ ale nečakal dobrý začiatok, pretože počas rokov 1990-91 sa odohrávala vojna v Zálive. Jemen sa postavil na stranu Iraku (odmietol podporu ekonomických sankcií OSN proti Iraku). Tým

sa podarilo Jemenu dostať do rozporu nielen s USA a ich spojencami, ale aj s vlastnými susedmi v zálive, najmä so Saudskou Arábiou a Kuvajtom. To viedlo k vyhnaniam viac ako milióna jemenských pracovných emigrantov zo Saudskej Arábie a ku zdevastovaniu jemenskej ekonomiky. V roku 1994 opäť vypukla civilná vojna medzi severom a juhom. Bidhove pokusy o odtrhnutie od severu boli zmarené, a Bidh utiekol z krajiny. Krátko na to bol Jemen znovu zjednotený. V septembri 1999 sa v krajine konali vôbec prvé prezidentské voľby. Saleh bol znovuzvolený ako prezident. V júni 2000 bola podpísaná zmluva o usporiadaní hraníc so Saudskou Arábiou, ktorá mala vstúpiť do platnosti v roku 2007. Za cieľ mala konečne ukončiť desaťročia starý spor oboch krajín o hranice (CARTER a kol. 2007 : 450, vlastný preklad).

5.3 Obyvateľstvo

Jemen má okolo 20 miliónov obyvateľov (LEXIKON ZEMÍ 2000 1999 : 198). Zem sa delí na 17 provincií, štátnym náboženstvom je islam. Obyvatelia nížiny Tihamah, oblastí okolo Ta'izzu, Adena a údolia Vádí Hadramaut vyznávajú sunnitský islam. Väčšina obyvateľov horských oblastí sa hlási k umiernennej sekte šíitskeho vyznania. V nížine Tihamah sa zmiešalo africké obyvateľstvo s arabským. Podobne je zložené taktiež obyvateľstvo pobrežného pásu okolo Indického oceánu. V zemi sa usadili aj tisíce indických, somálskych a pakistanských prisťahovalcov. Od časov anglickej koloniálnej nadvlády tu žijú menšie skupiny Britov. V údolí Vádí Hadramaut sa zmiešali južní Arabovia s Malajcami (LEXIKÓN ZEMÍ 3 1994 : 43).

Väčšina populácie žije na dvoch tretinách západného územia krajiny – v centrálnej vysočine, západných svahoch a v Tihamahskej oblasti, kde je dostatok vody na obrábanie pôdy. Obyvateľstvo Jemenu môžeme rozdeliť do troch hlavných skupín – roľníci na vidieku, mestskí obyvatelia a pastierski nomádi obývajúci stany. Poľnohospodári a ostatní usadlíci vidieckych oblastí tvoria viac ako $\frac{3}{4}$ obyvateľstva, nasledovaní mestským obyvateľstvom a malým percentom nomádov (GOETZ 1988 : 906, vlastný preklad).

„Obyvateľstvo Jemenu tvoria prevažne Arabi, historicky rozdelení asi na 500 kmeňov a rodov. K najpočetnejším a najvýznamnejším jemenským kmeňom patria Hašídovia a Bakilovia, dôležité kmene sú aj Hamdánovia, Haulánovia, Zú Mohamadovia, Zú Husajnovia, Bení Islamovia, Bení Matárovania a 'Zaránikovia žijúci v Tiháme.

Z národnostných menšín žijú v Jemene Etiópcania, Somálci, Turci, Indovia a Peržania“ (RÁCZ 1982 : 262).

5.4 Hospodárstvo

Štát je málo poľnohospodársky rozvinutý. Ťaží sa ropa, kuchynská a draselná soľ a fosfáty. Hlavné priemyselné odvetvia sú ťažobný, chemický, potravinársky a textilný priemysel. Prevláda živočíšna produkcia nad rastlinnou, typický je nomádsky spôsob chovu hovädzieho dobytku, oviec, kôz, tiav a oslov. Produkuje sa hovädzia, ovčia a kozia koža, pestuje sa cirok, pšenica, jačmeň, proso, kukurica, zelenina, zemiaky, citrusy, datľovník a kávovník. Známa mokka káva dostala názov podľa miesta svojho pôvodu, Al Mukha (LEXIKÓN KRAJÍN SVETA 2000 : 79).

Hospodárstvo Jemenu je zamerané na poľnohospodárstvo, hoci krajina ako taká nedokáže pre obyvateľstvo zabezpečiť dostatok domácich surovín. V hospodárstve sa zachovalo tradičné obrábanie pôdy a metódy hospodárenia zostávajú nezmenené už niekoľko storočí. Jemenskí roľníci obrábajú svoju pôdu zapriahnutými volmi a snažia sa zachovať tradičné metódy zúrodnenia hnojivom. Z plodín sadia prevažne zeleninu, strukoviny a d'atelinu. Káva, kát a obilniny sa pestujú vo vyššej nadmorskej výške. Citrusy a hrozno pestujú na svahoch. Banány, bavlna, d'atle, mango a tropické ovocie sa dopestuje v prímorských oblastiach. Káva je plodina, ktorá hrá dôležitú úlohu v hospodárstve krajiny. Je tiež po stáročia najdôležitejším a najslávnejším tovarom určeným na export (GOETZ 1988 : 906).

5.5 Architektúra

„O vyspelosti jemenskej civilizácie nám podáva svedectvá jedinečná jemenská architektúra. Obyvatelia Jemenu si počas dvoch tisícročí vytvorili svojský dômyselný spôsob výstavby príbytkov, využívajúc iba jednoduché stavebné techniky a dostupné materiály. Tradičné jemenské budovy sú štíhle a vysoké, pretože za hradbami mesta nebolo veľa miesta, a tak mohli rásť najmä do výšky. Fasády vyšších poschodí sú tradične ozdobované bielymi ornamentami podľa pravidla – čím vyššie poschodie, tým je ozdobnejšia fasáda a početnejšie sú okná. Biela farba na fasádach sa pravidelne obnovuje, a tak domy pripomínajú ozdobené vianočné medovníky. Napriek vplyvom moderných

architektonických trendov si jemenská architektúra aj naďalej zachováva svoj originálny charakter“ (GAŽÁKOVÁ 2008 : 57).

6 KULTÚRNO – HISTORICKÉ PAMIATKY JEMENU ZAPÍSANÉ V UNESCO

6.1 San'á

San'á je hlavné mesto Jemenu a leží v úrodnej vysokohorskej doline v nadmorskej výške 2 350 metrov. Od roku 1988 je San'á zaradená do zoznam svetového kultúrneho dedičstva UNESCO (BEDÜRFTIG 2005 : 205).

Podľa tradície vták priviedol Noemovho syna Šéma po potope k miestu, na ktorom založil San'á. Od samého začiatku bolo mesto považované za posvätné miesto poskytujúce ochranu, rovné chrámu alebo mešite. Svojou polohou uprostred chránenej jemenskej vysočiny získalo čoskoro po založení ústredný význam. Keď si etiópski útočníci na začiatku 6. storočia podrobili Himjartov, San'á sa stala prvý raz hlavným mestom. O desaťročia neskôr, keď sa Jemenčania prihlásili k novej islamskej viere, v San'á sídlili miestodržiteľia kalifov. S príchodom Jahja al-Hadiho v roku 901 prvý raz po perzských miestodržiteľoch do mesta vstúpil zaiditský imám. Mesto má vyše dvetisíc rokov, nachádza sa tu 106 mešít, 12 verejných kúpeľov, 6 500 viacposchodových vysokých obytných domov, ktorých fasády sú nabiele pomalované a majú 50 metrov (ANHÄUSER a kol. 2004 : 262).

San'á je historické mesto, predpokladá sa, že existovalo už pred 6 000 rokmi, teda patrí medzi najstaršie mestá na svete. Celé je obkolesené opevňovacou stenou, ktorá je postavená čiastočne z kameňa a čiastočne z hlíny. Stena je zabezpečená mnohými strážnymi vežami a je v nej vybudovaných deväť brán. Tými už v dávnych dobách prechádzali obchodné karavány na všetky strany Arabského polostrova. Mesto sa delí na tri časti: Staré mesto, Bir el-Azáb, Ka el-Jahúd. Staré mesto sa rozkladá západne od hory Nukum, na ktorej bola vybudovaná citadela. Nachádza sa tu starobylá mešita z polovice 7. storočia – Veľká mešita. Ďalej sú v Starom meste aj staré obchodné štvrte nazývané súky, ktoré si zachovali tradičný orientálny ráz. Časť Bir el-Azáb sa rozkladá na západe od Starého mesta, jej charakteristickým rysom je mnoho mešít, sústredené sú tu vládne budovy a taktiež hlavné námestie celého mesta – El-Tahrír. Tretia časť mesta – Ka el-Jahúd, bola židovská štvrť, do roku 1949 tu bolo židovské ghetto (KAVAN 1968 : 18 a 19). Mesto bolo v minulosti veľa rás zničené, terajšie budovy a paláce pochádzajú z posledných štyroch až piatich storočí. Architektonických pamiatok v San'á nie je veľa, zachovalo sa len niekoľko mešít z predislamského obdobia, pozostatky opevnenia

a kráľovský palác, teraz upravený na múzeum. Najvzácnejšou pamiatkou a hlavnou dominantou mesta je Veľká mešita – Masdžid el-Kabír. Pochádza z čias proroka a patrí medzi prvé ranoislamské mešity. Bola viackrát prestavaná a spolu s prístavbou nadobudla konečnú podobu roku 1261. Domy v meste sú typickou ukážkou jemenskej architektúry, kde pomocou základného prvku, kocky, vznikla jedna z najoriginálnejších architektúr sveta. Niekoľkopuschodové meštianske domy sú vyzdobené jemnými farebnými dekoráciami a pomalované bielymi arabeskami (RÁCZ 1982 : 264 a 265).

Dnes je San'á hlavným sídlom jediného demokraticky voleného parlamentu na Arabskom polostrove. Aktívne i pasívne volebné právo tu majú aj ženy (ANHÄUSER a kol. 2004 : 263).

Obrázok 3 San'á

Zdroj: *Lideazemne*. 2009. [cit. 2010.04.05.]. Dostupné na internete: <<http://www.lideazeme.cz/clanek/sana-mesto-zvykajicich-muzu>>.

6. 2 Zabíd

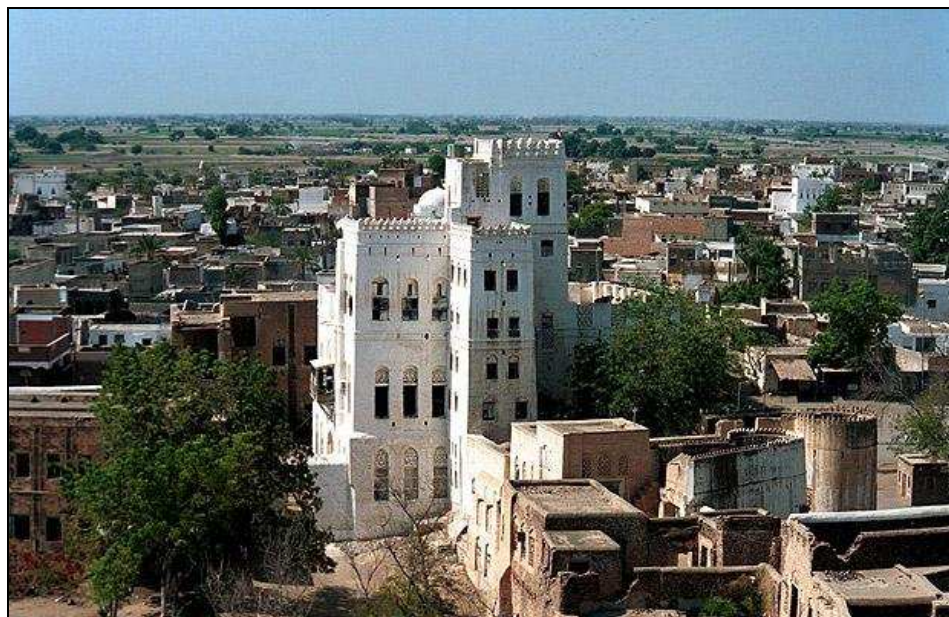
Na listine UNESCO je od roku 1993. Začiatok dejín mesta sa dokázateľne datuje do prvej polovice 7. storočia n. l., kedy sa vládnci šejk so skupinou svojich prívržencov prihlásil k učeniu proroka Mohameda a založil predchodkyňu dnešnej Veľkej Mešity. Tihámske kmene al-Ašajr a al-Akk sa postavili na odpor abázskemu miestodržiteľovi, vládnucemu v San'á. Vtedajší kalif z Bagdadu poveril Muhammada ibn Zijáda, aby

s pomocou vybraných mužov potlačil vzburu. Ako odmenu za jeho služby mu dal novú provinciu a v roku 819 dal vybudovať Zabíd ako nové hlavné mesto. Súčasne s mestom bola vybudovaná aj univerzita. Z tej sa čoskoro stala najvýznamnejšia sunnitská vysoká škola v celom arabskom svete. Mesto Zabíd má kruhový pôdorys, obkolesené je mestským múrom s mohutnými mestskými bránami. V období rozmachu sa vyznačovalo niekoľkými desiatkami koránových škôl. Významná bola aj minciareň, v ktorej razili väčšinu mincí používaných v Jemene. Aj Nadžáhidovia, dynastia čiernych otrokov vládnuce v 11. a 12. storočí pod ochranou kalifa z Bagdadu, si zvolili Zabíd za svoje mocenské centrum. Nový impulz ako kultúrne centrum mesto dostalo po dobytí Tihámy ajjúbovskými Saláhaddínovými vojskami pod vedením jeho brata Turánšáha. V 13.-15. storočí bolo mesto Zabíd hlavným mestom Jemenu. V historickom mestskom súbore s pevnosťou sa nachádzajú štyri mestské brány, napr. Báb al Nasr a Báb Sihahm. Nachádza sa tu aj Mešita Iskanderija, Veľká mešita, Mešita al-Ašajr a ďalších 83 mešít. Zabíd je centrom indigového farbiarstva v Jemene a vďaka celistvej vojenskej a civilnej architektúre má mimoriadnu historickú hodnotu (GALANOVÁ a kol. 2002 : 188 a 189).

Zabíd je známe stredisko starej kultúry arabského východu, vznikla tu algebra. V 11. storočí tu bola založená univerzita, ktorej budova sa zachovala dodnes (KAVAN 1968 : 24).

V roku 2000, po tom ako viac než 40% originálnych domov v starom meste bolo nahradených novými štruktúrami, bol Zabíd zaradený na „Ohrozený zoznam“ organizácie. To znamená, že naliehavo potrebuje finančné prostriedky na obnovu (CARTER a kol. 2007 : 481).

Obrázok 4 Mesto Zabíd

Zdroj: *Telegraph*. 2010. [cit. 2010.04.05.]. Dostupné na internete: <<http://www.telegraph.co.uk/travel/picturegalleries/6269124/World-Heritage-Sites-under-threat.html?image=6>>.

6.3 Shibam

Na listine UNESCO je od roku 1982. Mesto Shibam sa nachádza severovýchodne od mesta San'á, v strede púšte Vádí Hadramaut. Skoro päťsto domov prírodnej farby je natlačených tesne vedľa seba, pripomínajú obrovské hniezda termitov. Rozložené sú pomerne na malom priestranstve s rozmermi 400 x 500 metrov. Shibam bol založený v dávnej minulosti, má viac než 1 700 ročnú históriu (DIAMANTOVÁ - BOHUŠ 2001 : 56).

Predpokladá sa, že začiatky mesta Shibam siahajú do 4. storočia pred našim letopočtom, ale v skutočnosti bolo Shibam postavené na troskách ešte staršieho mesta. Shibam bol osídlený obyvateľmi starej Shabwy, potom ako bolo mesto Shabwa zničené. Shibam ďalej rástol a mesto sa rozmáhalo do takej miery, že sa mohlo pochváliť najdôležitejším trhom v regióne, a slúžil po celé stáročia (až do 16. storočia) ako sídlo a hlavné mesto pre miestne dynastie (CARTER a kol. 2007 : 505). Shibam ležal na kadidlovej ceste a vďaka lukratívnemu obchodovaniu s kadidlom oplývalo veľkým bohatstvom. Keď okolo roku 216 kmene žijúce v stredojemských horách zničili Shabwu, jej obyvatelia utiekli do Vádí Hadramautu, kde našli útočisko. Zakladali tam nové mestá

a osady, okrem iných aj Shibam. Použili rovnaké stavebné postupy, členenie, rovnaký materiál aj architektúru. Mesto je opevnené, so šesť- až sedemposchodovými hlinenými budovami týčiacimi sa do výšky. Zároveň predstavuje dokonalý príklad vysoko vyvinutej juhoarabskej architektúry v čase, keď inde vo svete o výškových budovách nemali ani potuchy (DIAMANTOVÁ - BOHUŠ 2001 : 56).

Obrázok 5 **Shibam**

Zdroj: *Atlas obscura*. 2010. [cit. 2010.04.05.]. Dostupné na internete: <http://atlasobscura.com/place/shibam-hadhramaut>.

6. 4 Ostrov Socotra

So svojimi 3 650km² je Socotra najväčším z Jemenských ostrovov ako aj jeden z najviac neprístupných. Ležiac 510 km juhovýchodne od pevniny, tiež ďaleko od spustošených pobreží Somálska, ostrov sa vyvíjal v takmer úplnej izolácii od zvyšku sveta. Hoci sa povára, že ostrov bol kedysi útočiskom drakov, teraz poskytuje útočisko pre rôzne druhy vzácnych živočíchov a voľne rastúcich rastlín, z ktorých väčšinu nenájdete nikde inde. Vzhľadom k počtu svojich endemických rastlín a živočíchov bol ostrov opísaný ako „Galapágy Indického Oceánu“. Až do výstavby letiska v roku 2002 ostrov zostal takmer neznámy (CARTER a kol. 2007 : 502, vlastný preklad).

Socotra je celosvetovo dôležité miesto pre zachovanie biodiverzity, z dôvodu výskytu mimoriadne bohatého a jedinečného množstva odlišných rastlín a živočíchov.

Z 825 druhov rastlín vyskytujúcich sa na tomto ostrove je 37% druhov endemických, ako aj 90% druhov plazov a 95% druhov zemných slimákov - nežijú nikde inde na svete. Taktiež tu bolo identifikovaných 22 dôležitých vtáčích oblastí. Morský život je tu tiež veľmi rozmanitý. 253 druhov horninotvorných koralov, 730 druhov pobrežných rýb a 300 druhov krabov, homárov a kreviet je dobrým príkladom bohatstva vyskytujúceho sa v morských oblastiach tohto prírodného dedičstva, Socotra má tiež jedinečný význam ako dôležité stredisko biodiverzity v regióne okolo Somálskeho polostrova a patrí medzi ostrovy s najbohatšou a najrôznorodejšou biodiverzitou na svete. Socotra, ako celistvý element prírodného dedičstva, poskytuje dostatočnú veľkosť na to, aby sa tu odohrávali všetky pozemné a námorné procesy, ktoré sú potrebné pre dlhodobé zachovanie biodiverzity odlišných druhov na tomto ostrove. Približne 75% celkovej rozlohy Socotry sú pozemné prírodné útočiská, národné parky a územia osobitného botanického významu zahrnuté do prírodného dedičstva. Tieto lokality poskytujú ochranu pre všetky hlavné typy vegetácie a zahŕňajú lokality s vysokou hustotou a kvalitou flóry a fauny, ako aj dôležité vtáčie oblasti. Morské prírodné útočiská zahrnuté do zoznamu prírodného dedičstva obsahujú najdôležitejšie prvky biologickej rozmanitosti. Ostrov Socotra bol na Zoznam prírodných pamiatok UNESCO zapísaný v roku 2008 (World heritage list 2010 : <<http://whc.unesco.org/en/list/1263>>).

Obrázok 6 Socotra

Zdroj: *Socotraguide*. [online]. 2008. [cit. 2010.04.05.]. Dostupné na internete: <<http://www.socotraguide.com/>>.

7 MESTÁ JEMENU

7.1 Aden

Aden leží medzi dvoma vyhasnutými sopkami, ktoré tvoria polostrovy Malý a Veľký Aden. Jeho poloha asi 160 km od Červeného mora ho predurčuje nielen ako najlepší námorný prístav na Arabskom polostrove, ale aj ako jeden z významných svetových prístavov (FILIP 1979 : 17). Hlboký a široký prístav, obklopený vysokými vulkanickými vrchmi chrániacimi lode od vetrov, sa stal už v dávnej minulosti dôležitým strategickým bodom a významnou križovatkou medzinárodných námorných liniek. Rimania, Etiópcania a Peržania oddávna využívali jeho obchodný význam, v stredoveku to boli Portugalci. V novoveku tu Veľká Británia zriadila jednu zo svojich najväčších vojenských základní na Blízkom východe. Briti nazývali Aden „oko Jemenu“ a patrilo k najvýznamnejším strategickým oporným bodom Veľkej Británie. Adenský obchodný prístav zarábala po Londýne a Liverpoole najviac v celom vtedajšom Britskom spoločenstve národov. Pred uzavretím Suezského prieplavu roku 1967 pre agresívnu vojnu Izraela preprávalo do Adenského prístavu asi 6000 lodí ročne. Prevážali turistov a tovar, čerpali tu pohonné látky, vodu a platili za poskytnuté služby. Uzavretím prieplavu námorné cesty opäť viedli klasickou cestou okolo mysu Dobrej nádeje. Tonáž lodí vyhládajúcich adenské prístavné služby poklesla až na 80%. Historických pamiatok z predislamského a islamského obdobia je v meste málo. Patrí k nim iba niekoľko pozostatkov mešít a minaretov pochádzajúcich asi z 8. storočia n. l. Stará časť mesta, nazývaná Crater, vznikla v kráteri vyhasnutej sopky. Nad Craterom sa vypína zelený pás mesta s pozostatkami obrovskej nádrže z antických čias. Pre obyvateľov zachytávala až 30 miliónov galónov vody. Od roku 1973 vláda vyhlásila túto oblasť za rezerváciu (RÁCZ 1982 : 301 a 302).

7.2 Taizz

Leží na juhu krajiny vo výške 1200 metrov a po dlhé stáročia bol sídelným mestom vládncich imámov. Najvýznamnejšou pamiatkou je mešita El-Džanadíja z roku 630 a kráľovský palác (RÁCZ 1982 : 265). Význam mesta bol predovšetkým v tom, že ním prechádzala dôležitá karavánová cesta spájajúca San'á s Adenom a s prístavom Mochou. História mesta je veľmi pohnutá. Bolo častým cieľom stredovekých dobyvateľov.

Navzdory tomu, že Taizz je veľmi staré mesto, nezachovalo si tradičný charakter. Výrazne sa tu prejavili vplyvy cudzích kultúr a architektur, je modernejším mestom než San'á a mnohé iné jemenské mestá. Bolo strediskom obchodu a tento charakter si zachovalo dodnes. Z významných budov je treba menovať mešitu El-Džanadíja, ktorá bola postavená roku 630, ďalej mešity z doby vlády dynastie Tachiridov (14. storočie) a z doby tureckej nadvlády zo 16. a 17. storočia. Sú tu taktiež pozostatky starovekého „Zámku neviest“ (Kasr el-Arús). Hovorí sa, že sa v ňom usporadúvali každý deň s inou nevestou svadby himjaritských vládcov. Zaujímavou a honosnou stavbou je taizzský kráľovský palác, ktorý pripomína stredovekú pevnosť. Nad mestom sa týči stará citadela, ktorá slúžila imámovi ako väzenie pre kmeňových rukojemníkov. Synovia kmeňových šejkov tam prichádzali v útlom veku, dostalo sa im tam vzdelania. Keď dospeli, imám ich opäť vymieňal za mladších súrodencov. Pokiaľ rukojemník nemal súrodenca, bol odsúdený k doživotnému pobytu v citadele (KAVAN 1968 : 21 a 22).

7.3 Ibb

Mesto Ibb leží asi 700 m nad morom, na úpätí hory Badan. Patrí k najstarším jemenským mestám. Zachoval sa v ňom staroveký akvadukt (KAVAN 1968 : 22).

7.4 Mária

V jemenských vrchoch sa zachovali stopy po mnohých civilizáciách a kultúrach. Jednou z najvýznamnejších pamiatok je okolie veľkého mestečka Mária s pozostatkami slávnej priehrady. V minulosti bola pokladaná za jeden zo zázrakov vtedajšieho sveta. Päť kilometrov od mestečka Mária sa nachádza chrám Avvám, zasvätený mesačnému bohu Sabejcov Almakachuovi. Mesiac je v predstavách obyvateľov púštnych oblastí Arábie symbolom dobra a mieru, Slnko symbolom zla a krutosti. V mestskej pevnosti Marib je uložených niekoľko desiatok alabastrových sošiek a do kameňa vytesaných kresieb so symbolmi Mesiaca. Často sú zobrazované v podobe býčích rohov. V tejto ťažko prístupnej časti Jemenu rozkvitla bohatá sebejská ríša, o ktorej sa zachovali mnohé legendy o kráľovnej zo Sáby (RÁCZ 1982 : 265 A 266). Mária leží na východe zeme na okraji púšte al-Chálí. Západne od mesta tiekla v hlbokom koryte v období dažďov v horskej oblasti na vodu bohatá rieka. Starí obyvatelia Jemenu vybudovali na jej toku priehradu,

ktorej pozostatky sa zachovali dodnes. Priehrada bola asi 6-14 metrov vysoká, 600 metrov dlhá a dômyselným systémom kanálov zavlažovala asi 20 km² púšte. Uprostred záhrad vyrástli bohaté paláce, ktorých pozostatky sa taktiež zachovali (KAVAN 1968 : 24).

„Hlavným mestom juhoarabského Sabejského kráľovstva bol Márib (Ma'rib), v súčasnosti centrum rovnomennej provincie. Mesto a jeho okolie sa pokladá za najvýznamnejšiu jemenskú archeologickú lokalitu. V jeho blízkosti sa nachádzajú pozostatky chrámu Haram Bilkís (Mahram Bilkís), ktorý bol zasvätený predislamskému juhoarabskému božstvu al-Maká. V priestoroch chrámu sa našlo množstvo nápisov v sabejskom jazyku, ktoré predstavujú dôležitý zdroj informácií o týchto pohnutých časoch. Sú dôkazom, že južní Arabi boli v období pred príchodom Proroka Mohameda na vysokom stupni kultúrnej vyspelosti a nežili v období „nevedomosti“, ako sa čas pred Prorokovým príchodom tradične označuje. V blízkosti mesta začali Sabejci budovať už niekedy v 8. storočí pred n. l. slávnu Máribskú priehradu, ktorej úlohou bolo zadržiavať pravidelné monzúnové dažďové zrážky z okolitých vysočín. Z jazera, ktoré za priehradou vzniklo, vytvorili veľmi dômyselný zavlažovací systém, ktorý zúrodňoval celý okolitý kraj a v súčasnosti sa považuje za technický zázrak staroveku (GAŽÁKOVÁ 2008 : 55).

7.5 Mukalla

Mesto Mukalla charakterizuje vnútrozemská pahorkatina a široké pobrežné pásmo tiahnuce sa smerom na východ. Známa sa stala ako významný rybársky prístav na pobreží Arabského mora. S ostatnými mestami rozloženými v údolí Vádí Hadramaut tvorí súvislú reťaz opevnení, spojených starými karavánnymi cestami. Ich klasické niekoľkokoposchodové juhoarabské budovy architektonicky dotvárajú v arabskom svete už vzácne typy stredovekých miest. Mukalla je považovaná za vstupnú bránu do Hadramautu. Najstaršie zmienky o meste pochádzajú z obdobia prvopočiatkov islamu a predpokladá sa, že ho založili prví šíritelia nového náboženstva (RÁCZ 1982 : 303).

7.6 Hodejda

Hodejda leží na pobreží Červeného mora a je centrom oblasti Tihamy. Je to historické mesto, už v minulosti bolo prístavom, ktorým prechádzala značná časť jemenského vývozu (KAVAN 1968 : 22 a 23).

7.7 Terim

Nachádza sa v severnej časti uprostred vrchov, v minulosti bolo náboženským strediskom celej oblasti. V meste je 365 mešít, mnohé z nich pochádzajú z obdobia raného islamu. Najvýznamnejšia z nich, Al-Muhdhar, sa pokladá za jeden z najkrajších klenotov jemenskej architektúry. Jej minaret patrí medzi najvyššie stavby v celom arabskom svete. Súčasťou mešity bola aj teologická škola. Okrem jemenských študentov sa tu na svoje budúce povolanie pripravovali aj islamskí učenci z mnohých východoafrických štátov (RÁCZ 1982 : 303).

ZÁVER

Bakalárska práca sa venuje kultúrno-historickým pamiatkam Jemenu v cestovnom ruchu.

Jemen je krajina s bohatou a zaujímavou históriou a nespočetným množstvom pamiatok, ktoré sú pre väčšinu z nás doposiaľ neznáme. Preto jedným z cieľov bakalárskej práce, ktorú práca splnila, bolo opísať pamiatky Jemenu zapísané do svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO. Tie sú aj najnavštevovanejšie a sú hlavným lákadlom pre turistov, v cestovnom ruchu Jemenu sa propagujú najviac. Ťažko je prehliadnúť fakt, že väčšina Slovákov (a nielen ich, ale aj obyvateľov iných krajín) je ovplyvnená médiami, ktoré Jemen a vôbec všetky arabské štáty prezentujú ako nebezpečné krajiny z dôvodu terorizmu a násilia. Ale napriek tomu si Jemen zaslúži našu pozornosť, pretože má čo ponúknuť. Celá problematika nízkeho záujmu ľudí cestovať do tejto krajiny je negovaná aj tým, že na slovenskom trhu neexistuje ani jeden knižný sprievodcu (bedeker) o Jemene.

Na Slovensku existujú cestovné kancelárie, ktoré zájazdy do Jemenu ponúkajú, napríklad CK Invia alebo CK Plus. Záujem však nie je veľký, či už je to z hľadiska finančnej stránky (cena takéhoto zájazdu sa pohybuje v rozmedzí medzi 2000 – 3000 €), alebo je problém v tom, že takáto dovolenka je skôr poznávacieho, nie rekreačného charakteru, čiže je určená iba pre určitú skupinu ľudí.

Určite je to destinácia, ktorá má čo ponúknuť, napríklad stále živý tradičný spôsob arabského života, perfektne zachovanú stredovekú architektúru miest a svetovo unikátne horské oblasti. Nebyť rôznych konfliktov, predsudkov a nepokojov, bola by plná turistov. Ale na druhej strane je to možno aj dobre. Tým, že tam veľa ľudí necestuje, ekonomika síce nerastie, ale pamiatky, príroda a kultúrne dedičstvo krajiny zostanú ešte dlho zachovalé pre ďalšie generácie.

Jemen je krajina, ktorá si dokáže človeka získať, prebudiť v ňom chuť spoznať ju. Treba ju len na Slovensku viac spropagovať. V diplomovej práci by som preto chcela danú problematiku rozšíriť o viac miest a lokalít, pamiatok a informácií o krajine. Napríklad vypracovať itinerár zájazdu, informačnú brožúru o krajine a dotazník, v ktorom by som zisťovala názory a vedomosti respondentov o Jemene. Táto práca by mohla v budúcnosti poslúžiť ako podklad pre vypracovanie knižného sprievodcu alebo iný propagačný materiál.

LITERATÚRA A PRAMENE

- ANHÄUSER, U. a kol. *150 pokladov sveta*. Bratislava : Ikar, 2004. 334 s. ISBN 80-551-0779-3.
- BEDÜRFTIG, F. *1000 Divov Sveta*. Bratislava : Ikar, 2005. 384 s. ISBN 80-531-1088-3.
- BOROVSKÝ, J. – SMOLKOVÁ, E. – NIŇAJOVÁ, I. *Cestovný ruch : trendy a perspektívy*. Bratislava : IURA Edition, 2008. 280 s. ISBN 978-80-8078-215-3.
- CAMPBELL, N. – REECE, J. *Biologie*. Brno: Computer Press, 2006. 1293 s. ISBN 80-251-1178-4.
- CARTER, T. a kol. *Oman UAE & Arabian Peninsula*. Lonely Planet, 2007. 596 s. ISBN 9781741045468.
- DARULOVÁ, J. Kultúrny turizmus – nedosiadnuteľný cieľ alebo „neobjavené hodnoty kultúrneho dedičstva“ (o význame múzeí na Slovensku). In *Tradičná kultúra, turizmus a rozvoj regiónov*. Nitra : FF UKF, 2006. 382 s. ISBN 80-8050-992-1.
- DIAMANTOVÁ, E. – BOHUŠ, M. *Poklady sveta 2*. Bratislava : Ikar, 2001. 215 s. ISBN 80-551-0106-X.
- DVOŘÁKOVÁ, V. *Kultúrne krásy Slovenska. Svetové kultúrne dedičstvo UNESCO*. Bratislava : Dajama, 2009. 128 s. ISBN 978-80-89226-76-4.
- FILIP, J. a kol. *Jemenská lidová demokratická republika. Jemenská arabská republika*. Praha : Pressfoto – vydavateľstvo ČTK, 1979. 208 s.
- GALANOVÁ, H. a kol. *Poklady sveta 4*. Bratislava : Ikar, 2002. 215 s. ISBN 80-551-0108-6.
- GAŽÁKOVÁ, Z. Koniec šťastnej Arábie. In *Historická revue*. ISSN 1335-6550, 2008, roč. XIX, č. 5, s. 54 - 57.
- GOETZ, P. *The New Encyklopaedia Britannica*. Chicago : The University of Chicago Press, 1988. 957 s. ISBN 0-85229-473-5.
- GÚČIK, M. a kol. *Výkladový slovník cestovný ruch, hotelierstvo a pohostinstvo*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2006. 216 s. ISBN 80-10-00360-3.
- HOLLINGSWORTHOVÁ, M. *Umenie v dejinách človeka*. Bratislava : Obzor, 1994. 512 s. ISBN 80-215-0277-0.
- KAVAN, M. *Jemen*. Bratislava : Nakladatelství Svoboda, 1968. 138 s.
- KRAMPLOVÁ, Z. a kol. *Poklady sveta 3*. Bratislava : Ikar, 2001. 216 s. ISBN 80-551-0107-8.

- KROPÁČEK, L. *Islámský fundamentalizmus*. Praha : Vyšehrad, 1996. 263 s. ISBN 80-7021-168-7.
- Kultúrna pamiatka* [online]. 2010. [cit. 2010.04.30]. Dostupné na internete: <<http://portal.gov.sk/Portal/sk/Default.aspx?CatID=39&aid=585>>.
- Lexikón krajín sveta*. Harmanec : Vojenský kartografický ústav, 2001. 168 s. ISBN 80-8042-294-X.
- Lexikón krajín sveta*. Praha : Kartografie Praha, 2000. 168 s. ISBN 80-8042-294-X.
- Lexikon zemí 2000*. Praha : Fortuna Print, 1999. 503 s. ISBN 80-86144-35-6.
- Lexikón zemí 3*. Praha : Geocenter, 1994. 94 s. ISBN 3-575-11786-1.
- LIŠČÁK, V. – FOJTÍK, P. *Státy a území světa*. Praha : Libra, 1996. 935 s. ISBN 80-85983-07-9.
- Pamiatky* [online]. 2007. [cit. 2010. 04. 03]. Dostupné na internete: <<http://www.pamiatky.sk/pamiatky/ochrana-pamiatkoveho-fondu/prirucka-pre-vlastnika-pamiatky/>>.
- RÁCZ, J. *Blízky východ*. Bratislava : Obzor, 1982. 660 s. ISBN 65-051-82.
- ŠALGOVIČOVÁ, J. a kol. *Kultúra a spoločnosť*. Bratislava : Nakladateľstvo Pravda, 1986. 338 s.
- ŠALINGOVÁ, M. *Vreckový slovník cudzích slov*. Bratislava : Kniha - Spoločník, 1993. 846 s. ISBN 80-901160-2-7.
- Unesco – základné údaje* [online]. 2009. [cit. 2010.04.10.]. Dostupné na internete: <<http://www.ulib.sk/sk/stredisko-unesco/unesco/>>.
- VAČKAŘ, D. *Ukazatele změn biodiverzity*. Praha : Academia, 2005. 300 s. ISBN 80-200-1386-5.
- World Heritage List* [online]. 2010. [cit. 2010.05.02.]. Dostupné na internete: <<http://whc.unesco.org/en/list/1263>>.